Népdalkutatás Kelet-Európában

Nem véletlenül történt, hogy a népdalkutatás és a népdalból fogant magasabb zeneművészet éppen Magyarországon virágzott fel oly bámulatos módon. Magyarország földrajzilag mintegy középpontja Kelet-Európának és sokféle nemzetiségével az első világháború előtti időben valóságos kicsinyített képe volt Kelet-Európa népi sokféleségének. Ez a népi sokféleség a népek állandó érintkezése következtében a népzene legkülönfélébb és legváltozatosabb formáinak kialakulására vezetett; ez a magyarázata annak, hogy Kelet-Európa népzenéje oly bámulatosan gazdag népdaltípusokban és végeredményben népdalokban. Nem csoda, hogy éppen a kereszteződések középpontjában levő Magyarország muzsikusai oly nagy érdeklődéssel fordultak e bámulatos zenei kincs felé. Ez az érdeklődés kétféle gyümölcsöt termett. Az egyik a kelet-európai népdalfajták tudományos kutatása, leírása, rendszerezése, összehasonlítása; és ez végeredményben egy egészen új tudományának, az „összehasonlító népdalkutatásnak” megteremtésére vezetett (az „összehasonlító nyelvtudomány” mintájára). A másik nevezetes és az előbbitől teljesen különválasztandó eredmény az autochton magyar zeneművészet megteremtése volt, ennek a páratlan értékű népzenei anyagnak hatása alatt. A zeneművészet megújhodása ismeretlen, elhasználatlan, teljesen friss népzenei kincsnek alapján: ez már szinte új világszemléletté vált Magyarországon. Teljesen félreismerik a helyzetet azok a nyugat-európaiak, akik ennek a világszemléletnek megnyilvánulását a zeneművészetben „folklorista” irányzatnak skatulyázzák el, bizonyos lekicsinylő hangsúllyal. Mert itt nem „folklorista” zenedarabkáknak idegen anyagba való beoltásáról, hanem ennél sokkalta többről van szó: új zenei szellem kialakulásáról, földből kisarjadzott zenei erők alapján!

Hasonlóképpen tévednek azok is, akik azt hiszik, hogy ezeknek a földből kisarjadzott erőknek a helyszínen való tanulmányozása, köznapi nyelven szólva: a népdalgyűjtés valami rettentően fáradságos, lemondással és áldozattal járó munka volt. Ami engem illet, csak annyit mondhatok, hogy az az idő, amit ilyen munkával töltöttem, életem legszebb része; és ezt nem adnám oda semmi másért sem. Legszebb, a szó legnemesebb értelmében, mert egy még egységes, de már eltünedező társadalmi berendezkedés művészi megnyilatkozásainak lehettem így közvetlen szemlélője. Szép a fülnek, szép a szemnek! Talán itt nyugaton el sem

tudják képzelni, hogy vannak még Európában területek, ahol jóformán minden használati tárgy, ruhától kezdve szerszámokig, házilag készül; ahol nem látni gyárilag készült kaptafalimlomot, ahol a tárgyaknak alakja, stílusa területről területre, sokszor faluról falura változik. Amekkora változatosságot a fül kap, hála a dallamok sokféleségének, akkorában van része a szemnek is. Ezek felejthetetlen élmények; fájdalmasan felejthetetlenek, mert tudjuk, hogy a falunak ez az állapota pusztulásra van ítélve. És ha egyszer kipusztult, soha többé föl nem fog támadni, helyét soha valami hasonlónemű nem fogja betölteni. Nagy üresség marad majd utána: félreismert városi kultúra és álkultúra hulladékainak gyűjtőhelye számára.

Parasztok életéről lévén szó, hadd mondjam még el, mit tapasztaltam különféle nemzetiségű parasztoknak egymáshoz való viszonyát illetőleg. Most, amikor ezek a népek felsőbb parancsra egymást ölik, mikor olyasformának látszik az ottani világ, mintha különféle nemzetiségek egymást egy kanál vízbe akarnák fojtani – és ezt halljuk róluk már évtizedek óta: talán időszerű rámutatni arra, hogy a parasztokban ádáz gyűlölködésnek más népek iránt nyoma sincs és sohasem volt. Békésen élnek egymás mellett; mindegyik a saját nyelvén beszél, saját szokásait követi, és természetesnek veszi, hogy másnyelvű szomszédja ugyanezt teszi. Döntő bizonyíték erre a nép lelkének tükre: maguk a lírai népdalszövegek. Ezekben alig-alig akadnak idegen nemzetiség ellen irányuló gondolatok. És ha akadnak is idegent csúfoló sorok, ezek nem jelentenek többet, mint azok a népdalszövegek, amelyekben a nép például saját papjának vagy önmagának fogyatékosságain mulat. A parasztok közt békesség uralkodik; – gyűlölködést másfajtájúak ellen csak felsőbb körök árasztanak!

Forrás:

A tanulmány eredetileg a Musical America 1943. évi 1. számában jelent meg. Magyarországon Szabolcsi Bence közölte először 1953-ban, a Zenetudományi Tanulmányok I. kötetében.